

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Філологія. Соціальні комунікації

Том 30 (69) № 1 2019

Частина 1

**Київ
2019**

Головний редактор:

Казарін Володимир Павлович – доктор філологічних наук, професор, в.о. ректора Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Члени редакційної колегії:

Іщенко Наталія Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної діяльності та інноваційного розвитку Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Свенцицька Еліна Михайлівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Кузьміна Світлана Леонідівна – доктор філософських наук, доцент, директор Навчально-наукового Інституту філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Семенець Ольга Сергіївна (відповідальний секретар) – кандидат філологічних наук, завідувач кафедрою зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Попова Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри слов'янської філології та журналістики Навчально-наукового інституту філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Куц Наталія Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської філології та журналістики Навчально-наукового інституту філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Сеітяг'яєва Таміла Решатівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Торкут Наталія Миколаївна – доктор філологічних наук, професор Класичного приватного університету;

Генералюк Леся Станіславівна – доктор філологічних наук, професор, старший науковий співробітник сектора слов'янських літератур Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України;

Іваненко Світлана Мар'янівна – доктор філологічних наук, професор кафедри іноземних мов природничих факультетів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Пахарєва Тетяна Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор кафедри російської та зарубіжної літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Юган Наталія Леонідівна – доктор філологічних наук, доцент підготовчого відділення Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Доминик Арель – професор, голова відділу українських студій університета Отави (Канада).

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
(протокол № 9 від 28.05.2019 року)**

Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.
Серія: Філологія. Соціальні комунікації» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15711-4182Р від 28.09.2009 року)

*Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з філологічних наук
відповідно Наказу Міністерства освіти і науки України від 04.04.2018 № 326 (додаток 9)*

*Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)*

Сторінка журналу: www.philol.vernadskyjournals.in.ua

ISSN 2663-6069 (Print)
ISSN 2663-6077 (Online)

© Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, 2019

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Зозуля І. Є., Стадній А. С.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ФАХОВИМИ ТЕКСТАМИ НА ЗАНЯТТЯХ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В ТЕХНІЧНОМУ ВНЗ.1

Кисла Н. В.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ УМОВНИХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ
ВІДНОШЕНЬ СКЛАДЕНИХ ПРИЙМЕННИКІВ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ. 8

Олійников В. А.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗВЕРТАНЬ У ВИСЛОВЛЕННЯХ
СТВЕРДЖУВАЛЬНОЇ / ЗАПЕРЕЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ
(НА МАТЕРІАЛІ БОГОСЛУЖБОВИХ ТЕКСТІВ (АКАФІСТІВ)
УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ).14

Оскирко О. П.

ЗАГАЛЬНІ НАЗВИ ЇЖИ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ. 21

Пена Л. І.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ ПРО МОВУ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ. 27

Римар Н. Ю.

МОВНО-СТРУКТУРНІ ПРИЙОМИ ХУДОЖНЬОГО ПИСЬМА НІНИ БІЧУЇ
(НА ПРИКЛАДІ КНИГИ «ВЕЛИКІ КОРОЛІВСЬКІ ЛОВИ»). 32

Франчук Н. Л., Поздрань Ю. В.

СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ (НА МАТЕРІАЛІ
«УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО СЛОВНИКА» А. НІКОВСЬКОГО). 38

Шестакова С. О.

ЄВРОПЕЇЗМИ ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ЧАСТИН
ТЕРМІНОСИСТЕМИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ. 43

Шульська Н. М., Зінчук Р. С.

ПОМИЛКОНЕБЕЗПЕЧНІ СИНТАКСИЧНІ МІСЦЯ
НА СТОРІНКАХ ДРУКОВАНИХ ЗМІ. 48

РОСІЙСЬКА МОВА

Юган Н. Л., Салахатдинова Э. Ш.

ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЗАЦИИ КРЫЛАТЫХ ВЫРАЖЕНИЙ
С ПРОТОТИПАМИ – НАЗВАНИЯМИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ РАЗЛИЧНЫХ ЖАНРОВ. 54

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Гарбар І. О.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
СУГЕСТИВНОГО ВПЛИВУ ПРОМОВ
АМЕРИКАНСЬКИХ АДВОКАТІВ СТОРІН. 62

Козлянинова Ж. П.

СТИЛИСТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ЭПИТЕТА В ПОЭЗИИ ДЖОНА КИТСА. 67

Ланчуковська Н. В., Хапіна О. В.

ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІГРОВОГО ЗМІСТУ
В АНГЛОМОВНОМУ МІНІДИСКУРСІ. 75

CONTENTS

UKRAINIAN LANGUAGE

Zozulia I. Ye., Stadnii A. S.

VOCATIONAL TEXTS IN UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE
IN HIGHER TECHNICAL INSTITUTIONS: SPECIAL FEATURES 1

Kysla N. V.

DIFFERENTIATION OF CONDITIONAL
SEMANTIC-SYNTACTIC RELATIONS BETWEEN COMPOUND PREPOSITIONS
IN THE MODERN UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE 8

Oliinykov V. A.

FUNCTIONING OF REFERRALS IN STATEMENTS
OF AFFIRMATIVE / NEGATIVE MODALITY
(ON THE BASIS OF THE LITURGICAL TEXTS (AKATHISTS)
OF UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH)..... 14

Oshkirko O. P.

GENERAL TITLES OF FOOD IN THE EASTERN PODILLYA DIALECTS..... 21

Pena L. I.

VASYL SIMOVYCH ABOUT THE LANGUAGE
OF WORKS OF UKRAINIAN WRITERS..... 27

Rymar N. Yu.

THE NARRATIVE STRATEGIES OF THE PROSE BY NINA BICHUIA
(ON THE EXAMPLE OF THE BOOK “THE GREAT ROYAL HUNT”)..... 32

Franchuk N. L., Pozdran Y. V.

SEMANTIC CLASSIFICATION OF UKRAINIAN FRAZEOLOGISMS
WITH COMPONENT-ZOONIM (ON THE MATERIAL
OF «UKRAINIAN-RUSSIAN DICTIONARY» BY A. NIKOVSKYI)..... 38

Shestakova S. O.

EUROPEANISMS AS ONE OF THE COMPONENT
OF THE MARKET ECONOMY TERMSYSTEM 43

Shulska N. M., Zinchuk R. S.

ERROR RISK ZONES ON THE PAGES OF PRINT MEDIA..... 48

RUSSIAN LANGUAGE

Yuhan N. L., Salakhatdinova E. Sh.

FEATURES OF THE SEMANTIZATION OF WINGED EXPRESSIONS
WITH PROTOTYPES – TITLES OF WORKS OF DIFFERENT GENRES..... 54

GERMANIC LANGUAGES

Harbar I. O.

COMMUNICATIVE-PRAGMATIC CHARACTERISTICS
OF SUGGESTION IN AMERICAN ATTORNEYS’ SPEECHES 62

Kozlianinova Zh. P.

STYLISTIC FUNCTION OF EPITHET IN KEATS’ POETRY 67

Lanchukovskaya N. V., Hapina O. V.

PROSODIC REALISATION OF WORDPLAY
IN ENGLISH MINIDISOURSE..... 75

УКРАЇНСЬКА МОВА

УДК 811.161.2'243

Зозуля І. Є.

Вінницький національний технічний університет

Стадній А. С.

Вінницький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ФАХОВИМИ ТЕКСТАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В ТЕХНІЧНОМУ ВНЗ

У статті подано опис методики роботи з науковим текстом. Проаналізовано основні види роботи з професійно орієнтованими текстами на заняттях з української мови як іноземної. Наведено стислі характеристики видів роботи з текстами та рекомендації щодо типів завдань із ними. Запропоновано комплекс вправ для роботи з оригінальними науковими текстами за фахом, спрямований на формування навичок читання (передтекстові вправи), а також на формування вмінь читання (післятекстові вправи) для іноземних студентів технічних університетів.

Ключові слова: фахові тексти, передтекстові вправи, післятекстові вправи, українська мова як іноземна, іноземні студенти.

Постановка проблеми. Уміння іноземних студентів працювати з фаховим текстом сприяє реалізації таких напрямів їхньої професійної діяльності, як ознайомлення з новими технологіями, науковими гіпотезами й тенденціями, видатними інноваціями в галузі техніки, підвищення рівня своєї професійної компетенції. Іноземні студенти основного етапу навчання мають вміння працювати з фаховою літературою, що, відповідно, спонукає викладачів-мовників до створення різноманітної методичної літератури з вивчення професійно орієнтованої іноземної мови. Особливо актуальною ця проблема є в технічному виші, оскільки іноземні студенти, які стануть спеціалістами в галузі інформаційних технологій, телекомунікацій, машинобудування, електроенергетики, будівництва та багатьох інших спеціальностей, потребують ґрунтовної фахової підготовки з української мови як іноземної для професійного спілкування та опрацювання спеціалізованої літератури. Отож актуальність статті зумовлена винятковим значенням вивчення у вищому технічному навчальному закладі професійно спрямованої української мови задля оволодіння значним обсягом як мовних

умінь і навичок, так і мовних знань, які допоможуть майбутньому фахівцю збагатити свої знання завдяки вивченню іншомовної літератури зі спеціальності, яку вони набувають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему відбору навчального матеріалу та визначення змісту навчання іноземних студентів читання професійно орієнтованих текстів відображено у працях таких дослідників, як: С. Адаменко, О. Вержанська, І. Кочан, З. Куньч, Т. Лагута, Д. Мазурик, С. Резніченко, Л. Романьок, Л. Роменська, І. Снігурова, О. Тростинська та інші [1; 2; 4; 5; 7; 8]. Зокрема, дослідження Т. Серової та Г. Барабанової [3] присвячені концепції навчання професійно орієнтованого читання. Науковці наголошують, що навчити іноземного студента працювати наполегливо в руслі опанування української мови як іноземної є досить складним завданням, задля досягнення якого необхідно використовувати всі можливості навчального процесу у вищому технічному навчальному закладі. Однією з таких можливостей є процес навчання роботи з фаховим текстом вже з першого року здобуття вищої освіти.

Постановка завдання. Використання автентичних (неадаптованих) матеріалів за певним фахом на заняттях з української мови як іноземної у вищих навчальних технічних закладах сприяє не лише ефективному засвоєнню фахової лексики студентами немовних спеціальностей, але й формуванню компетентісних якостей майбутніх фахівців, розкритості під час спілкування на фахову тематику, позбавленню страху перед допущенням помилок у граматичному та вокабулярному плані, впевненості у своїх силах, бажанню висловлювати свої ідеї та доводити істинність висловлюваних міркувань.

Об'єктом дослідження є професійно орієнтований текст, що використовуємо під час навчання фахового мовлення української мови. **Мета розвідки** полягає в аналізі методики роботи з науковим текстом на заняттях з української мови як іноземної.

Актуальність дослідження зумовлена пошуком ефективних шляхів підвищення професійної мовленнєвої культури іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів під час навчання української мови з урахуванням їхнього майбутнього фаху, що за сучасних умов має вагоме соціальне значення. Безсумнівно, що тексти наукового спрямування й актуальні методи навчання сприяють удосконаленню не тільки мовної, але й соціальної компетенції іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. Коло лінгводидактичних і методичних проблем, пов'язаних із викладанням української мови в аудиторії нефілологів, надзвичайно широке й перебуває нині в стадії осмислення – як наукового, так і методичного. Серед завдань основного етапу з навчання мови спеціальності виділяють три основні: 1) читання текстів за фахом; 2) аудіювання лекцій; 3) конспектування (запис) прочитаного на слух. Під час дослідження ми звертали увагу на перше завдання – читання текстів за фахом.

Серед завдань викладача-мовника на основному етапі є ознайомлення студентів із різними стилями мови, зокрема зі специфікою наукового мовлення, його суттєвими особливостями, типовими конструкціями. Цей процес відбувається в межах аспектного викладання спецлексики на заняттях із мови. Починаючи з першого курсу у викладачів української мови як іноземної виникає потреба підготувати студентів до занять з основних дисциплін, зняти можливі лінгвопсихологічні труднощі, що можуть виникнути під час опанування відомих термінів новою мовою. Сприйняття інформації відбувається за участю «посеред-

ника» – викладача мови, який навчає насамперед тим мовним засобам, за допомогою яких студент ознайомиться з основною інформацією щодо наукового стилю, що становить основу засвоєння мови майбутньої спеціальності [8, с. 134].

Отже, основна мета викладача з української мови як іноземної – виробити в студентів практичні вміння й навички роботи з фаховим висловлюванням, а також перевірити рівень сформованості вмінь аналізувати науковий текст професійного спрямування на різних мовних рівнях.

На нашу думку, методика роботи з науковим текстом передбачає таке:

1. Цілісне ознайомлення з текстом (читання мовчки, сприйняття змісту висловлювання, визначення його теми й основної думки, типу й стилю мовлення, добір заголовка).
2. Аналіз структури тексту, його логіки (складання номінативного плану, визначення кількості мікротем тексту, поділ висловлювання на абзаци).
3. Мовний аналіз тексту.
4. Граматичні передтекстові та післятекстові завдання.

Науковий стиль характеризується насиченістю фактичним матеріалом, точною і стислою інформацією. Цей стиль розрахований на логічне, а не емоційно-чуттєве сприйняття. Саме тому, для того щоб навчити іноземних студентів працювати з такими текстами, необхідно підібрати різноманітні види граматичних, лексичних і творчих завдань, що полегшуватимуть розуміння професійної лексики та покращуватимуть рівень засвоєння нового фахового матеріалу, що є потрібним для прослуховування лекцій, виконання лабораторних робіт, підготовки до практичних і семінарських занять тощо.

Розглянемо види завдань, які рекомендовано подавати під час роботи над текстом професійного спрямування.

На лексичному рівні – це завдання, пов'язані з добором синонімів або антонімів до термінологічної лексики, визначенням терміна за дефініцією, аналізом термінів. Окрему групу становлять завдання на редагування (знаходження й виправлення лексичних помилок) та вибір потрібного варіанта слова або словоформи з дужок.

Завдання граматичного рівня передбачають утворення ступенів порівняння прикметників і прислівників, визначення порядку слів у реченні, трансформацію (перебудову) синтаксичних конструкцій, вибір потрібного варіанта граматичної форми (відмінка, роду, числа), знаходження й виправлення граматичних помилок тощо.

Обов'язковим етапом під час аналізу наукового тексту є виконання іноземними студентами завдань, спрямованих на перевірку рівня сформованості правописних умінь і навичок (орфографічних і пунктуаційних). Це, як правило, пояснення правопису складних слів, абревіатур, іменниково-числових назв, запис частини тексту (абзацу чи окремих речень), знімаючи ризик, вибираючи потрібний варіант із дужок, уставляючи потрібні літери й пропущені розділові знаки. До окремих текстів варто запропонувати завдання акцентуаційного рівня – визначення наголосу у словах-термінах [3, с. 98].

На нашу думку, під час читання фахових текстів важливо працювати із заголовком, що може бути ключем до розуміння тексту. Наприклад, можна запропонувати такі завдання: здогадайтеся за заголовком, про що йдеться; знайдіть знайомі слова й вислови в заголовку; оберіть із тексту речення, що розтлумачують заголовок.

Науково-професійним текстам властива така особливість, як чіткий поділ на абзаци. Можна запропонувати такі завдання: у кожному абзаці підкреслити ключове слово чи речення; прочитати вголос речення, що деталізують основну думку абзацу; прочитати перші речення абзаців і сказати, який зміст може передувати цьому висновку; прочитати перші речення абзаців і назвати питання, що розглядатимуться в тексті; прочитати останній абзац тексту і сказати, який зміст може передувати цьому висновку; прочитати текст, підібрати назву, скласти план (питальний чи номінативний) на основі абзаців тощо [6, с. 88–89].

Готуючи навчальний матеріал для занять з іноземними студентами, колектив викладачів-мовників намагається тексти й вправи добирати так, щоб допомогти іноземним студентам поліпшити як загальну мовну компетенцію, так і навички використання фахової мови. Під час засвоєння курсу з української мови як іноземної на основному етапі навчання (1–4 курси) студент має навчитися: розуміти загальний зміст складних текстів на конкретні теми, зокрема вузькоспеціальні тексти; говорити досить швидко й спонтанно, щоб постійно спілкуватися з носіями мови без особливих труднощів для кожної із сторін; робити чіткі, детальні повідомлення на різні теми й викладати свої погляди на конкретні проблеми, вказувати на переваги й недоліки різних підходів. Для досягнення цієї мети ми надаємо студентам текстовий матеріал відповідно до поставлених дидактичних завдань. Систему вправ для роботи в групі, а також для самостійної роботи студентів розро-

бляємо так, щоб актуалізувати граматичні знання, що їх набули студенти під час проходження попередніх курсів, а також виробити навички застосування їх у конкретних комунікативних ситуаціях, пов'язаних насамперед з їхньою навчальною та майбутньою професійною діяльністю.

Наведемо приклади найбільш поширених та актуальних передтекстових і післятекстових завдань, які ми активно використовуємо в навчальній діяльності іноземних студентів Вінницького національного технічного університету.

Передтекстові завдання: прочитайте визначення термінів; поставте запитання до підкреслених слів; з'єднайте слова, утворіть словосполучення, узгодьте закінчення; прочитайте синоніми до слів і запам'ятайте їх; викресліть зайве слово в кожному рядку; допишіть у словосполучення відповідні прийменники; доберіть із довідки антоніми до слів; поставте виділені слова у відповідні форми; знайдіть відповідники; доберіть спільнокореневі слова; замініть скорочення слів повними словами; доберіть із довідки видові пари тощо.

Післятекстові завдання: доповніть речення на основі тексту; заповніть пропуски в реченнях; дайте відповіді на запитання; складіть словник нових слів; напишіть питальний чи номінативний план до тексту; заповніть таблицю за зразком; складіть речення зі словами, поставте до них запитання; з'єднайте частини речень чи фраз; допишіть конструкції за зразком; вставте у речення відповідний варіант; підготуйте доповідь на одну із запропонованих тем тощо.

Досвід роботи з науково-професійними текстами переконав нас у необхідності їх включення до системи навчання спілкування в навчально-професійній сфері. Фахові тексти, незважаючи на свою специфіку, дають змогу викладачеві організувати дискусію, а студентам – створювати непередбачені монологічні висловлювання, самостійно реалізовувати раніше здобуті знання, навички та вміння на більш високому інтелектуальному рівні, підвищують мотивацію вивчення студентами української мови в навчально-професійній сфері спілкування, розширюють кругозір студентів, створюють основу для висловлювання студентами власної думки. Вдало обраний науковий текст викликає зацікавлення у проблемах майбутнього фаху, що сприяє розвитку не тільки комунікативно-мовної, але й соціальної компетенції.

Наприклад, для студентів-інженерів 2 курсу навчання ми підібрали фаховий текст і різноманітні граматичні й лексичні завдання, вико-

нання яких сприяє кращому розумінню тексту та запам'ятовуванню нових термінів.

Системи електрозв'язку (телекомунікацій)

Завдання 1. Прочитайте слова та словосполучення. З'ясуйте їх значення та запишіть.

Жест, знак, сукупність, вплив, завада, вузол, похибка.

Навмисний, випадковий, штучний.

Узгоджуватися, унаочнювати, спотворювати, забезпечувати, обробляти, реставруватися.

Заздалегідь, безпосередньо.

Технічний засіб, задана якість передавання, передаваний сигнал, скінченна кількість символів, матеріальний носій, металеві проводи, оптичне волокно.

Завдання 2. Підберіть спільнокореневі слова до поданих слів. Складіть із ними словосполучення або речення.

ЗРАЗОК: вчити – вивчити, навчити, навчатися, вчитель, вчений.

Технік, інформація, отримувати, математик, фізика, повідомляти, перетворювати, електрика, передавач, образ.

Завдання 3. Підберіть до кожного слова відповідне значення.

<i>Автоматичний</i>	той, який має відчутну форму; речовий; предметний
<i>Електричний</i>	який триває безперестанно, постійно, без перерви; безперервний
<i>Матеріальний</i>	той, який зроблений рукою людини
<i>Промисловий</i>	який становить другий етап у розвитку чого-небудь або другий ступінь за складністю; неголовний, другорядний, побічний
<i>Неперервний</i>	який стався несподівано, непередбачено; той, що виник без причин
<i>Первинний</i>	той, який діє механічно; самодіючий; мимовільний; виконуваний без втручання людини
<i>Штучний</i>	зроблений (вчинений) із певним наміром, свідомо
<i>Вторинний</i>	той, що призначений для потреб промисловості; який виробляється промисловістю
<i>Випадковий</i>	який становить собою перший, звичайно найпростіший етап чого-небудь
<i>Навмисний</i>	той, який діє за допомогою електрики

Завдання 4. Прочитайте й запам'ятайте керування дієслів. Складіть із ними словосполучення або речення.

ЗРАЗОК: забезпечувати / забезпечити + що? (передавання інформації).

Передавати / передати + що? + куди?

Використовувати / використати + що? + де?

Виразити / виразити + що? + як?

Застосовувати / застосувати + що? + де?

Відображати / відобразити + що? + де?

Перетворювати / перетворити + що? + у що?

Спотворювати / спотворити + що? + як?

Призводити / призвести + до чого?

Обробляти / обробити + що? + як?

Відрізнятись / відрізнитись + від чого? + наскільки?

Завдання 5. Поєднайте іменники з прикметниками, щоб утворилися словосполучення.

<i>технічний</i>	об'єкт
<i>структурний</i>	середовище
<i>людський</i>	засіб
<i>промисловий</i>	носій
<i>електричний</i>	простір
<i>матеріальний</i>	мова
<i>фізичний</i>	сигнал
<i>металевий</i>	схема
<i>оптичний</i>	провід
<i>відкритий</i>	волокно

Завдання 6. Розкрийте дужки. Запишіть словосполучення та поставте до них запитання.

Сукупність (засоби), передавання (інформація), призначення (система), нести (інформація), виявлення (об'єкти), управління (об'єкти), перетворення (сигнал), спотворювати (форма), лінії (зв'язок), схема (система).

Завдання 7. Прочитайте текст, випишіть з нього терміни.

Система електрозв'язку (телекомунікацій) – сукупність технічних засобів і середовище поширення, що забезпечує передавання інформації. Узагальнену структурну схему систем електрозв'язку наведено на рис 1.

Призначення будь-якої системи зв'язку – передавання інформації від джерела до отримувача із заданою якістю передавання. Об'єктом передавання в будь-якій системі зв'язку є повідомлення, що несе деяку інформацію. **Інформація** – це відомості про якусь подію, явище або стан речей, які отримувачеві заздалегідь невідомі. Для передавання інформації використовуються різні символи, що дають змогу виразити цю інформацію в деякій формі. Такими символами можуть бути слова людської мови, жести, малюнки, математичні знаки тощо.

Інформація подається у двох формах – як повідомлення і як сигнал. **Повідомлення** – це форма подання інформації у вигляді сукупності деяких символів. Для передавання різних повідомлень,

виявлення об'єктів у просторі, автоматичного управління промисловими об'єктами застосовуються електричні сигнали. **Сигнал** – це фізичний процес, що відображає (несе) передаване повідомлення. Отже, повідомлення – це те, що підлягає передаванню, а сигнал – матеріальний носій повідомлення. Повідомлення бувають неперервні й дискретні. **Дискретне повідомлення** являє собою сукупність скінченної кількості символів. **Неперервне повідомлення** можна подати, скажімо, як деяку функцію часу.

Принципи роботи систем електрозв'язку унаочнює рис. 1.

Повідомлення за допомогою джерела повідомлення (ДП) перетворюється в первинний електричний сигнал. Первинні сигнали бувають незручно (а інколи й неможливо) безпосередньо передавати по лінії зв'язку. Тому первинні сигнали за допомогою передавача ПРД доводиться перетворювати в так звані вторинні сигнали, характеристики яких добре узгоджуються з характеристиками лінії зв'язку.

Лінія зв'язку (ЛЗ) – це фізичне середовище, використовуване для передавання сигналів.

Джерело завад (ДЗ) – це джерело випадкових чи навмисних впливів на передаваний сигнал, які спотворюють його форму.

Канал зв'язку – це сукупність технічних пристроїв і середовища поширення, що забезпечує передавання сигналів на ту чи іншу відстань. Канали та системи зв'язку, що використовують штучне середовище поширення (металеві проводи, оптичне волокно), називаються **проводовими**, а канали та системи зв'язку, в яких сигнали передаються через відкритий простір, – **радіоканалами та радіосистемами**.

Приймальний пристрій, або приймач (ПРМ), виконує обернене перетворення прийнятого сигналу в повідомлення. Відмінності параметрів системи зв'язку від бажаних характеристик призводять до спотворень передаваного сигналу. Окрім того, у будь-якому вузлі системи передавання, але передусім на лінії зв'язку, присутні завади, тому сигнал на вході приймача відрізняється від пере-

даного сигналу на виході передавача. Приймач обробляє прийнятий сигнал і відновлює по ньому первинний електричний сигнал, а отже, надсилає повідомлення, яке реставрується, утім, із деякою похибкою.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Що таке система електрозв'язку?
- 2) Яке призначення будь-якої системи зв'язку?
- 3) Що є об'єктом передавання в будь-якій системі зв'язку?
- 4) Які символи можна використовувати для передавання інформації?
- 5) В яких формах подається інформація?
- 6) Які бувають повідомлення?
- 7) Що таке лінія зв'язку?
- 8) Чим відрізняються проводові канали та радіоканали?
- 9) У чому суть роботи приймального пристрою?
- 10) До чого призводять відмінності параметрів системи зв'язку від бажаних характеристик?

Завдання 9. Котрі з поданих тверджень є правильними, а які – ні. виправте неправильні твердження, аргументуючи свою думку.

1. Інформація – це відомості про якусь подію, явище або стан речей, які отримувачеві заздалегідь невідомі.
2. Інформація подається у трьох основних формах.
3. Повідомлення – матеріальний носій сигналу, а сигнал – це те, що підлягає передаванню.
4. Повідомлення бувають первинні й вторинні.
5. Повідомлення за допомогою джерела повідомлення (ДП) перетворюється в первинний електричний сигнал.
6. Первинні сигнали завжди зручно безпосередньо передавати по лінії зв'язку.
7. Джерело завад (ДЗ) – це джерело випадкових чи навмисних впливів на передаваний сигнал, які спотворюють його форму.
8. Лінія зв'язку – це сукупність технічних пристроїв і середовища поширення, що забезпечує передавання сигналів на ту чи іншу відстань.

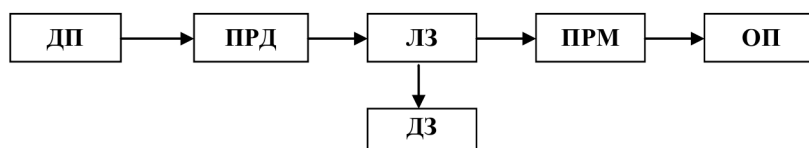

Рис. 1. Узагальнена структурна схема систем електрозв'язку:
 ДП – джерело повідомлень; ОП – отримувач повідомлень;
 ПРД – передавач; ПРМ – приймач; ЛЗ – лінія зв'язку;
 ДЗ – джерело завад

9. Металеві проводи та оптичне волокно належать до радіоканалів.

10. Приймач обробляє прийнятий сигнал і відновлює по ньому первинний електричний сигнал.

Завдання 10. Змініть порядок слів і словосполучень, утворюючи речення.

1. Передавання, інформації, різні, для, символи, виразити цю інформацію, в деякій формі, що, використовуються, дають змогу.

2. Виявлення об'єктів, для, різних повідомлень, у просторі, передавання, автоматичного управління, застосовуються, промисловими об'єктами, електричні сигнали.

3. За допомогою, первинні сигнали, передавача, перетворювати, в, так звані, доводиться, вторинні сигнали.

4. Добре, лінії зв'язку, характеристики, вторинних сигналів, узгоджуються, з, характеристиками.

5. Від, призводять, відмінності параметрів, бажаних характеристик, до, системи зв'язку, спотворень переданого сигналу.

6. Відрізняється, переданого сигналу, сигнал, на вході приймача, від, на виході передавача.

7. Прийнятий сигнал, по ньому, приймач, обробляє, і, електричний сигнал, відновлює первинний.

8. Фізичне середовище, лінія зв'язку, передавання сигналів, це, використовуване, для.

Завдання 11. Знайдіть у реченнях граматичні помилки.

1. Призначення будь-якої системи зв'язку – передавання інформацію від джерела до отримувач.

2. Об'єкт передавання в будь-якій системі зв'язку є повідомлення.

3. Для передавання різні повідомлення, виявлення об'єкти у просторі, автоматичне управління промисловими об'єктами застосовуються електричні сигнали.

4. Сигнал – це фізичний процес, що відображують передане повідомлення.

5. Первинні сигнали буває незручно безпосередньо передавати по ліній зв'язок.

6. Дискретне повідомлення являє собою сукупність скінченна кількість символів.

7. Канал зв'язку – це сукупність технічні пристрої й середовища поширення, що забезпечує передавання сигнали на ту чи іншу відстань.

8. Відмінності параметри системи зв'язку від бажаних характеристик призводять до спотворень передаваний сигнал.

Завдання 12. Перекажіть текст, використовуючи опорні слова:

Сукупність технічних засобів; передавання інформації; первинні й вторинні сигнали; дискретні й неперервні повідомлення; лінія зв'язку; джерело завад; канал зв'язку; приймальний пристрій.

Отже, під час читання фахових текстів спочатку студентам варто запропонувати низку вправ, що сприятимуть удосконаленню техніки читання, розширенню їхнього лексичного словника й розвитку мовної здогадки, розумінню тих засобів, що з'єднують текст і формують навички прогнозування змісту тексту. Іноземним студентам обов'язково необхідно виконувати передтекстові граматичні вправи, що теж значно полегшать розуміння професійно орієнтованого тексту.

У процесі читання тексту іноземним студентам варто виконувати вправи, завдання яких орієнтують на виділення смислових частин, встановлення смислового зв'язку між одиничними фактами тексту. Після прочитання тексту студенти мають виконати вправи, що демонструють розуміння основного змісту й функцій тексту, комунікативного наміру автора, формують уміння висловлювати окремі судження з приводу прочитаного.

Велике значення під час читання фахових текстів має робота з лексикою та лексичними вправами. Для того, щоб досягти правильного розуміння значення слова, слід провести додаткову роботу з ним до перекладу. Необхідно навчити студентів працювати зі словом, що має кілька значень; розуміти значення слова, використовуючи антоніми, синоніми, словотвірні елементи; навчити описово пояснювати значення слова.

Робота з такими текстами сприяє поглибленню знань із професійної мови, збагачує загальний і спеціальний лексичний словники, підвищує культурний рівень і наукову ерудицію іноземних студентів. Усі тексти та вправи, з якими ми працюємо на заняттях, спрямовані на те, щоб сформувати в іноземних студентів навички активного використання фахової мови, а також спонукати студентів розмовляти на фахові теми не лише у вузькопрофесійному, але й у ширшому контексті, у межах загальної ерудиції.

Висновки і пропозиції. За допомогою опрацювання фахових текстів формуємо термінологічну компетентність іншомовних студентів і забезпечуємо інженерно-професійне спрямування всієї підготовки, розвиваємо, вдосконалюємо й систематизуємо знання, навички й уміння іноземних студентів у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі. Комплексна робота над технічною термінологією на всіх етапах і рівнях навчання сприяє формуванню навичок і вмінь, необхідних

для самостійного опрацювання фахових навчальних і наукових текстів української мови як іноземної. Систематизована робота з фаховими текстами сприяє мовній розкнутості іноземних студентів і впевненості під час спілкування на професійну тематику, а також вихованню культури професійного мовлення. Професійно орієнтовані тексти також є одним із засобів, завдяки яким іноземні студенти швидше адаптуються до нових мовних умов

під час включеного навчання та отримання вищої технічної освіти в Україні. Ставимо перед собою завдання продовжити відбір із науково-професійної літератури для майбутніх інженерів найцікавіших, найдоступніших, найкорисніших фахових текстів, апробувати їх на заняттях з української мови як іноземної та укласти декілька навчальних посібників професійно орієнтованих текстів для іноземних студентів інженерних спеціальностей.

Список літератури:

1. Адаменко С. Л. Мандри : матеріали до вивчення курсу сучасної української мови як іноземної : навч. посіб. Львів : ПАІС, 2008. 111 с.
2. Алексеева Л. Е. Методика обучения профессионально ориентированному иностранному языку: курс лекций. Санкт-Петербург : Филол. ф-т СПбГУ, 2007. 136 с.
3. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ: навч. посіб. Київ : Фірма «ІНКОС», 2005. 315 с.
4. Кочан І. М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародним компонентом в сучасній українській мові: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2004. 519 с.
5. Куньч З. Й. Системне вивчення науково-технічної термінології у роботі зі студентами-іноземцями. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. пр. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. Вип. 3. С. 198–202.
6. Лагута Т. М., Вержанська О. М. Науково-популярні тексти під час навчання фахової мовленнєвої діяльності іноземних студентів-філологів. *Викладання мов у вищ. навч. закл. освіти на сучас. етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2012. Вип. 20. С. 84–90.
7. Мазурик Д. В. Державний стандарт з української мови як іноземної (від теорії до практики). *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. пр. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. Вип. 5. С. 10–14.
8. Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: зб. матеріалів Міжн. наук.-прак. конф. (4–6 лютого 2002 р., Київ) / уклад. С. Т. Різниченко, Л. С. Роменська. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. 249 с.

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННЫМИ ТЕКСТАМИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

В статье представлено описание методики работы с научным текстом. Проанализированы основные виды работы с профессионально-ориентированными текстами на занятиях по украинскому языку как иностранному. Приведены краткие характеристики видов работы с текстами и рекомендации относительно типов заданий с ними. Предложен комплекс упражнений для работы с оригинальными научными текстами по специальности, направленный на формирование навыков чтения (предтекстовые упражнения), а также на формирование умений чтения (послетекстовые упражнения) для иностранных студентов технических университетов.

Ключевые слова: профессиональные тексты, предтекстовые упражнения, послетекстовые упражнения, украинский язык как иностранный, иностранные студенты.

VOCATIONAL TEXTS IN UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER TECHNICAL INSTITUTIONS: SPECIAL FEATURES

The article describes the work on scientific texts. The authors analyze the academic assignments, based on vocational texts, approved for students learning Ukrainian as a foreign language. The article provides brief characteristics of text assignments, recommendations on how to choose proper exercises and authentic scientific vocational texts helping foreign technical students acquire initial reading skills (pre-text exercises) eventually developing into good reading abilities (after-text exercises).

Key words: vocational texts, pre-text exercises, after-text exercises, Ukrainian as a foreign language, foreign students.